

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist als professional

Beroepscompetentieprofielen 2025

Inhoud

Voorwoord	3
------------------	----------

1. Afbakening	4
----------------------	----------

1.1 De beroepsgroep	4
1.2 Beroepsregistratie	4
1.3 Beroepscode en tuchtrecht	5
1.4 Bekwaamheid en bevoegdheid	5
1.5 Werkwijze herziening BCP	5

2. Positionering van de orthopedagogiek	6
--	----------

2.1 De orthopedagogiek	6
2.2 Kerntaken en doelgroepen	7
2.3 Onderscheid met aanpalende beroepen	8
2.4 Werkdomein	8
2.4.1 Jeugdhulp	9
2.4.2 Onderwijs	9
2.4.3 Gehandicaptenzorg	10
2.4.4 GGZ 18+	10
2.4.5 Ouderenzorg	11

3. Beroepscompetentieprofielen van NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist	12
---	-----------

3.1 Uitgangspunten	12
3.2 Definitie van competenties	12
3.3 CanMeds model	12
3.4 Competentie beschrijvingen	14
3.4.1 Competenties NVO orthopedagoog & orthopedagoog-generalist	14
3.5 Kenmerkende beroepssituaties	20
3.5.1 Kenmerkende beroepssituaties van de NVO orthopedagoog	20
3.5.2 Kenmerkende beroepssituaties en -taken van de orthopedagoog-generalist	22

Appendix 1 Begrippenlijst	24
----------------------------------	-----------

Appendix 2 Bronnen/literatuur	25
--------------------------------------	-----------

Voorwoord

Voor je ligt het beroepscompetentieprofiel (BCP) van de NVO-orthopedagoog én de orthopedagoog-generalist. De eerste versie van het BCP OG stamt uit 2014 en het BCP NVO orthopedagoog uit 2019 en deze zijn sindsdien enkele malen aangepast aan de ontwikkelingen in het werkveld en de consequenties die dit heeft voor het beroep; datzelfde geldt voor deze actualisering. Zo worden maatschappelijke en inhoudelijke ontwikkelingen in de verschillende werkvelden waarin de NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist werkzaam zijn steeds meegenomen.

Beide beroepscompetentieprofielen zijn in deze versie 2025 in een gezamenlijk BCP beschreven. De verwachting is dat dit de leesbaarheid verbetert en het onderscheid en de overeenkomsten tussen beide beroepen duidelijker zijn voor de lezer.

Het Beroepscompetentieprofiel NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist beschrijft de kennis, vaardigheden en attitude van deze beide beroepen. Beroepscompetentieprofielen waarborgen de kwaliteit van de beroepsuitoefening door:

- als norm te fungeren voor de beroepsgroepen
- een ijkpunt te vormen voor opleidingsinstellingen
- professionals te ondersteunen in een leven-lang-leren

Dit beroepscompetentieprofiel laat dan ook zien wat cliënten, werkgevers, zorginkopers, orthopedagogen zelf en andere betrokkenen van de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist kunnen en mogen verwachten. Dit BCP formuleert niet alleen de norm die de NVO als beroepsvereniging stelt aan de beroepsgroep, maar vormt ook de norm voor registratie in de NVO Kwaliteitsregisters. Daarbij is dit profiel voor opleidingsinstellingen een ijkpunt bij de ontwikkeling van hun onderwijsprogramma's. Tot slot kan het BCP de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist zélf ondersteunen in een leven-lang-leren.

Dit beroepscompetentieprofiel is ook belangrijk voor de doorontwikkeling en zichtbaarheid van het mooie vak van de NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist. In een tijd waarin we nadenken over hoe we de zorg betaalbaar, toegankelijk en overzichtelijk houden voor de samenleving en natuurlijk de cliënt(systemen) waarvoor we het doen: kinderen, jongeren, hun ouders/opvoeders, en volwassenen en ouderen in een afhankelijkheidsrelatie biedt het een kader.

NVO orthopedagogen en orthopedagogen-generalist vervullen de meest uiteenlopende functies in verschillende werkdomeinen. Het is een uitdaging om de variatie in deze beroepsgroep in één profiel te vatten. We hopen en verwachten dat dit profiel een houvast biedt voor de startende NVO orthopedagoog, een erkenning is voor de NVO orthopedagoog met een aantal jaren werkervaring én een herkenbare basis is voor de ervaren NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist.

Het beroep orthopedagoog is een betekenisvol en 'rijk' beroep; een beroep dat zich, wetenschappelijk en middels praktijkonderzoek onderbouwd, richt op (pedagogische) afhankelijkheidsrelaties in de diverse contexten. Dié relaties brengen orthopedagogen in kaart, over dié relaties adviseren zij en dié relaties grijpen zij aan voor begeleiding c.q. behandeling van cliënten en hun systeem.

Met recht een beroep om trots op te zijn.

April 2025

Gerard van Egmond,
Voorzitter NVO

1. Afbakening

In dit hoofdstuk wordt beschreven voor wie dit beroepscompetentieprofiel is geschreven, wie er tot de beroepsgroep behoren en hoe het beroepscompetentieprofiel tot stand is gekomen.

1.1 DE BEROEPSGROEP

Dit beroepscompetentieprofiel (BCP) NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist (OG) geeft een beschrijving van de kennis, vaardigheden en attitude van deze orthopedagogen. De NVO orthopedagoog heeft een universitaire masteropleiding pedagogische wetenschappen, met een afstudeerrichting in de orthopedagogiek¹ gevolgd. Binnen deze opleiding is hulpverlening binnen de problematische opvoedings- of ontwikkelingssituatie onderdeel van het curriculum. De werkzaamheden van deze afgestudeerde NVO orthopedagoog met vijf jaar werkervaring vormen het uitgangspunt binnen dit BCP.

De orthopedagoog-generalist heeft eerst een universitaire masteropleiding pedagogische wetenschappen, psychologie of gezondheidswetenschappen gevolgd, waarin klinische vaardigheden moeten zijn opgedaan én een klinische stage is gedaan. Daarna volgde de professional een tweejarige duale postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist. De werkzaamheden van de orthopedagoog-generalist die deze postmasteropleiding heeft afgerond, vormen het uitgangspunt van dit BCP voor de OG.

We onderscheiden dus de orthopedagoog-generalist op universitair postmasterniveau van de NVO orthopedagoog op universitair masterniveau.

Tevens onderscheiden we de orthopedagoog van de pedagoog, die eveneens een universitaire masteropleiding pedagogische wetenschappen heeft gevolgd, maar waarbij hulpverlening binnen de problematische opvoedings- of ontwikkelingssituatie géén onderdeel is van het curriculum. Daarnaast onderscheiden we de orthopedagoog van de hbo-pedagoog, die een praktijkgerichte bachelor of master heeft behaald.

1.2 BEROEPSREGISTRATIE

Beroepsregistratie is voor de NVO een belangrijk instrument om (blijvende) beroepsontwikkeling te stimuleren en te borgen, met als achterliggend doel bij te dragen aan de kwaliteit van zorg- en hulpverlening door vakbekwame professionals.

De NVO beheert privaatrechtelijke Kwaliteitsregisters die gelden voor alle werkdomeinen waar orthopedagogen werken. De NVO kent een Kwaliteitsregister voor de NVO orthopedagoog op universitair masterniveau en een Kwaliteitsregister voor de NVO orthopedagoog-generalist op universitair postmasterniveau. Ook bestaat er een Kwaliteitsregister voor de NVO pedagoog, de NVO supervisor en kan er in aanvulling op de NVO orthopedagoog de NVO basisaantekening diagnostiek worden behaald.

Daarnaast bestaan er wettelijke (erkende) registraties, zoals registratie in het BIG-register voor OG-ers en registratie bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) voor de orthopedagogen die werkzaam zijn in de jeugdhulp zowel op universitair master- als postmasterniveau.

Op basis van het universitaire master diploma pedagogische wetenschappen in de richting orthopedagogiek kan de registratie in het Kwaliteitsregister NVO orthopedagoog worden verkregen. Een NVO orthopedagoog toont met herregistratie elke vijf jaar aan dat deze diens vak bij heeft gehouden door middel van werkervaring, bij- en nascholing en reflectie.

Op basis van het diploma orthopedagoog-generalist kan men zich inschrijven in het BIG-register. Daarna kan een orthopedagoog-generalist zich ook registreren in het NVO Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist.

De BIG-registratie vormt het bewijs dat de orthopedagoog-generalist de vereiste opleiding heeft en dat deze wettelijk bevoegd is om zich orthopedagoog-generalist te noemen en om dit beroep uit te oefenen. De registratie geldt voor 5 jaar, waarna herregistratie nodig is. Voor herregistratie in het BIG-register toont de orthopedagoog-generalist aan dat deze de juiste (hoeveelheid) werkervaring heeft opgedaan. Daarnaast toont registratie in het NVO Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist aan dat een orthopedagoog-generalist naast werkervaring diens vak bijhoudt met bij- en nascholing en reflecteert op diens handelen, door middel van o.a. intervisie. Kort gezegd fungeert de BIG-registratie voor de orthopedagoog-generalist als een zogenaamd bevoegdheidsregister en fungeert het NVO

¹ of een aanverwante klinische specialisatie, zoals Forensische Gezinspedagogiek, Leerproblemen of Kinderen met Leer- en Gedragsproblemen in het onderwijs.

Kwaliteitsregister orthopedagoog-generalist als een vakbekwaamheidsregister. Voor de orthopedagoog-generalist is opname in het NVO Kwaliteitsregister een aanvulling op de registratie in het BIG-register.

1.3 BEROEPSCODE EN TUCHTRECHT

Voor elk NVO lid geldt de beroepscode van de NVO. De beroepscode van de NVO² is de leidraad voor het beroepsmatig handelen van (post)academisch geschoolde (ortho)pedagogen en onderwijskundigen. De code bevat de kwalitatieve, morele en ethische regels die bij de beroepsuitoefening van belang zijn. De code bevat zowel concrete regels als algemene uitgangspunten, waarin de geest van 'de goede beroepsuitoefening' is samengevat. Het betreft normen die de beroepsgroep zelf geformuleerd heeft. Het doel van de beroepscode is het garanderen van de kwaliteit van de beroepsuitoefening.

Daarnaast is de NVO-beroepscode de norm waaraan het College van Toezicht – en eventueel het College van Beroep – het handelen van de (ortho)pedagoog toetst, wanneer een cliënt, beroepsgenoot of andere belanghebbende een klacht tegen de NVO orthopedagoog indient..

Met een BIG-registratie valt de orthopedagoog-generalist onder het wettelijke tuchtrecht van de Wet BIG. In geval van een registratie bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) toetsen de tuchtcolleges van SKJ het handelen van de orthopedagoog-generalist (bij SKJ geregistreerd onder de naam postmaster orthopedagoog SKJ) of NVO orthopedagoog (master-orthopedagoog SKJ). Als norm voor de beoordeling van tuchtklachten in het kader van de Wet BIG of het SKJ geldt voor de beroepsgroep de professionele standaard. Hieronder valt de beroepscode van de beroepsgroep, de vigerende wet- en regelgeving, uitspraken van tuchtrechters en vakinhoudelijke richtlijnen.

1.4 BEKWAAMHEID EN BEVOEGDHEID

In de Wet BIG en (tucht)rechtspraak wordt de term 'bevoegdheid' gebruikt voor de bevoegdheid om een specifieke titel zoals die van orthopedagoog-generalist te voeren en van medische beroepsbeoefenaren om voorbehouden handelingen te verrichten en/of daartoe opdracht te geven. Voorbehouden handelingen zijn handelingen die alleen mogen worden uitgevoerd door een in de Wet BIG aangewezen hulpverlener, zoals het voorschrijven van medicatie of het snijden in een lichaam. De orthopedagoog-generalist heeft net als de GZ-psycholoog en psychotherapeut geen specifieke voorschrijfbevoegdheid en kent geen zogenaamde voorbehouden handelingen. Er zijn wel bepaalde wettelijk geborgde functies en/of taken voor de orthopedagoog-generalist, bijvoorbeeld wzd-functionaris of het afgeven van instemmingsverklaringen in de gesloten jeugdhulp.

Als de orthopedagoog op basis van bijvoorbeeld wet- of regelgeving bevoegd is, moet deze zichzelf nog altijd de vraag stellen: 'ben ik voldoende bekwaam?' Bekwaamheid of vakbekwaamheid wil zeggen dat een professional beschikt over voldoende kennis en kunde om werkzaamheden in een concrete situatie adequaat uit te kunnen voeren. Als NVO stellen we dat de orthopedagoog bevoegd is om bepaalde handelingen te verrichten als deze daartoe voldoende bekwaam is. Een orthopedagoog moet altijd de grenzen van diens vakbekwaamheid in acht nemen en binnen deze grenzen handelen.

Een orthopedagoog kan diens vakbekwaamheid aantonen met onder andere werkervaring, bij- en nascholing en andere deskundigheidsbevorderende activiteiten die worden bijgehouden in een van de NVO kwaliteitsregisters³.

1.5 WERKWIJZE HERZIENING BCP

Voor de herziening van dit beroepscompetentieprofiel in 2025 zijn de versies van het BCP NVO orthopedagoog en BCP OG uit 2023 als basis gebruikt. Daarbij zijn aanpassingen gedaan met behulp van een Werkgroep met NVO orthopedagogen en orthopedagogen-generalist uit verschillende werkvelden. De NVO heeft daarnaast voor de herziening afgestemd met de Kamer pedagogiek, de hoofdopleiders van de opleidingen tot orthopedagoog-generalist, NVO netwerken, de Accreditatiecommissie NVO Orthopedagoog/Pedagoog en de Commissie Kwaliteit, Registratie en Supervisie OG.

In overleg met o.a. de netwerken NVO orthopedagoog en NVO orthopedagoog-generalist is besloten om beide BCP's samen te voegen tot één beroepscompetentieprofiel. Enerzijds omdat de beschrijving van het vak orthopedagogiek en de initiële opleiding gelijk is. Anderzijds wordt daarmee het verschil tussen beide beroepen duidelijker.

In deze versie zijn in vergelijking met de versie uit 2023 vooral meer inclusieve teksten en genderneutrale benamingen opgenomen die het brede karakter van het beroep beter over het voetlicht brengen.

De inhoudelijke beschrijving van de competenties is gelijk gebleven. De competentiebeschrijvingen komen terug in het opleidingsbesluit orthopedagoog-generalist⁴. Door tekstuele wijzigingen zijn de beschrijvingen van de werkvelden geactualiseerd.

De definitieve tekst is in juni 2025 vastgesteld door het bestuur van de NVO.

² Zie de beroepscode van de NVO: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscode-en-tuchtrecht>

³ Zie voor meer informatie: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/registratie>

⁴ Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0042645/2022-12-01>

2. Positionering van de orthopedagogiek

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de orthopedagogiek inhoudt en wat kenmerkend is voor het beroep van de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist en worden de verschillen en overeenkomsten met aanpalende beroepen beschreven.

2.1 DE ORTHOPEDAGOGIEK

De orthopedagogiek focust zich op het terrein waar de ontwikkeling van jeugdigen of de kwaliteit van leven van volwassenen in een afhankelijkheidsrelatie belemmerd worden, mogelijk door opvoedings- c.q. handelingsverlegenheid en/of ontwikkelingsproblemen of -beperkingen. Het object van de orthopedagogiek is per definitie systemisch en speelt zich af in driehoeken en gaat altijd over relaties en betrekkingen welke ook het aangrijpingspunt voor verandering vormen. Zodra er ondersteuning of hulpverlening plaatsvindt ontstaat de driehoek client – ouders/ verzorgers – begeleider / leerkracht/ volwassenen/ naasten. De orthopedagoog beweegt zich in deze driehoek, en weet zichzelf er een beïnvloedend onderdeel van.

De NVO wil orthopedagogen in staat stellen om hun beroep met passie en vakbekwaam uit te oefenen opdat kinderen en jongeren veilig en gezond opgroeien en volwassenen en ouderen in een afhankelijkheidsrelatie zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen, en hun kwaliteit van leven behouden c.q. optimaliseren. Dat vraagt van de orthopedagoog grote vaardigheden op het gebied van samen beslissen over passende hulp, van communicatie en verbinden. Dat kan niet anders dan met oog voor en erkenning van ieders perspectief en belangen, vanuit een meerzijdige partijdigheid meervoudige allianties aangaan. En als we het hebben over 'ieders' perspectief dan betreft dit ook de zorgketen, het formele en informele sociale netwerk, de afstemming tussen zorg en onderwijs /werk/ vrije tijd etc. Kortom de verbinding met de samenleving, niet in de laatste plaats met gemeenten en financiers. Juist wegens deze complexiteit en verwevenheid van vele factoren heeft de orthopedagoog een prachtig beroep, maar niet eenvoudig.

Het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind⁵ en het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap⁶ zijn voorbeelden van belangrijke pijlers voor de beroepsuitoefening. In het Kinderrechtenverdrag wordt beschreven wat de rechten van het kind zijn, bijvoorbeeld het recht op onderdak en onderwijs. In artikel 3 staat dat het belang van het kind voorop moet staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. Daar waar ouders niet in staat of in de gelegenheid zijn om

tegemoet te komen aan deze rechten, is het de taak van de overheid om kinderen te ondersteunen. Deze taak is breder dan alleen voor kinderen en jongeren onder de 18 jaar. De rechten van de mens met een beperking worden omschreven in het VN-verdrag Handicap. Dit VN-verdrag geldt in Nederland sinds 2016 en is van toepassing op personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen. Het verdrag geeft mensen met een beperking recht op gelijke behandeling en gelijkwaardig meedoen. Inclusie, persoonlijke autonomie en volledige participatie vormen de uitgangspunten binnen dit verdrag.

Een orthopedagoog is actief op het gehele spectrum variërend van alledaagse begeleidings-, behandelings- en ontwikkelingsvraagstukken tot complexe opvoedings- en ontwikkelingssituaties die kwaliteit van leven belemmeren. Daarvoor heeft de orthopedagoog specifieke kennis over de bio-psycho-sociale- en relatieaspecten en over de dynamiek en samenhang tussen interne en externe, promotieve, protectieve en risicofactoren die de ontwikkeling en de kwaliteit van leven van een persoon beïnvloeden.

Het optimaliseren van opvoeding en ontwikkeling vraagt om preventie, diagnostiek, indicatiestelling en handelen: begeleiding en (mediërende) behandeling van jeugdigen en volwassenen met een orthopedagogische hulpvraag en/of begeleiding en ondersteuning van hun (professionele) opvoeder binnen hun (relationele) context en met expliciete inzet van die context en zoveel mogelijk gericht op inclusie.

De context waarbinnen de orthopedagoog zich begeeft kan heel divers zijn. Deze omvat bijvoorbeeld gezin, school, buurt, pleeggezin, woon- of behandelgroepen, begeleide woonvormen en forensische instellingen. In alle situaties kijkt en handelt de orthopedagoog systemisch, dialogisch en veranderingsgericht. De orthopedagoog (her)kent zichzelf als onderdeel van het systeem en weet daarop te reflecteren.

⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBY0002508/2002-11-18>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/01/31/werken-aan-een-samenleving-voor-iedereen-het-vn-verdrag-handicap-in-nederland>

In de samenleving en zorgpraktijk vinden snelle ontwikkelingen plaats zoals inzet van nieuwe technologieën, arbeidsmarkttekorten, inzet informele zorg, streven naar inclusie en duurzaamheid, multidisciplinaire samenwerking en samenwerking met andere (specialistische) zorginstellingen, (speciaal) onderwijs en het voorliggende veld. De orthopedagoog bevindt zich midden in dit maatschappelijke veld en speelt er een duidelijk rol in.

Ontwikkelingen in het maatschappelijke veld verhogen de behoefte aan coördinatie en regie binnen de hulpverlening. Dit komt door de invoering bijvoorbeeld de Hervormingsagenda Jeugd, de Wet passend onderwijs, de Wet zorg en dwang en het Programma Toekomstscenario kind en gezinsbescherming. Daarnaast wordt de (psychiatrische) zorgvraag van cliënten steeds complexer, hetgeen een systemische kijk vereist. Juist in situaties waarin er sprake is van meerdere actoren is de orthopedagoog-generalist in staat om een coördinerende en/of regisserende rol op zich te nemen. Luijk et al. (2019) onderbouwen dit door te stellen dat de orthopedagogiek een empirisch-normatieve, handelingsgerichte en integratieve wetenschap is, die het brede spectrum van de gedragswetenschappen verenigt. De orthopedagoog-generalist heeft kennis en kunde op postacademisch niveau over de ontwikkeling van een kind of volwassene met een orthopedagogische hulpvraag, kan deze kennis en kunde geïntegreerd toepassen én betreft de omgevingsfactoren daarbij.

2.2 KERNTAKEN EN DOELGROEPEN

Een orthopedagoog werkt niet alleen direct met cliënten, maar vooral ook met naasten (ouders, verzorgers, kinderen), beroepsopvoeders (leerkracht, groepsleider, pleegzorg) en ketenpartners (sociaal werkers, bestuurders, artsen, politie). Hierbinnen richt deze zich op het verbeteren en ondersteunen van het handelen van betrokkenen om het kind of de volwassene met een orthopedagogische hulpvraag optimale ontwikkelingskansen of de best mogelijke kwaliteit van leven en welbevinden te bieden, zo zelfredzaam mogelijk te maken en zo optimaal mogelijk te laten participeren in de maatschappij.

Een kerntaak van de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist is het uitvoeren van orthopedagogische diagnostiek, (mediërende) behandeling en begeleiding. Orthopedagogische diagnostiek en indicatiestelling zijn randvoorwaarden om, in samenspraak met alle betrokkenen, te bepalen wat een realistisch doel is en welke hulpverlening, behandeling of begeleiding in een specifieke situatie het best passend is. Daarnaast betekent kennis van diagnose en indicatiestelling ook het interpreteren van diagnoses die door anderen zijn gesteld en op basis daarvan te besluiten tot een passende interventie.

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist hanteert een systematische en methodische aanpak, gebaseerd op wetenschappelijke evidentie en ingegeven door inzichten uit de orthopedagogiek en aanpalende wetenschapsgebieden⁷.

In alle gevallen staat het belang en het perspectief van de cliënt met diens cliëntsysteem centraal. Dat kan inhouden dat de orthopedagoog en orthopedagoog-generalist het veilig opgroeien van een kind of een bedreiging in de ontwikkeling van een volwassene met een orthopedagogische hulpvraag moet signaleren en daarop actie moet ondernemen, bijvoorbeeld bij kindermishandeling, huiselijk geweld, verwaarlozing of het inzetten van onvrijwillige zorg. De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist probeert het gedrag van de cliënt te begrijpen en zichtbaar te maken in het licht van diens ontwikkelingsniveau en relaties, onderzoekt de promotieve, beschermende en risicofactoren op al die niveaus en stemt daarop in dialoog met alle betrokkenen binnen het cliëntsysteem de hulpverlening af. Er wordt voldoende professionele afstand bewaard en de orthopedagoog en orthopedagoog-generalist bewaakt de grenzen binnen de hulpverleningsrelatie.

Een net afgestudeerde NVO orthopedagoog is weliswaar een bekwaam beroepsbeoefenaar die beschikt over kennis op academisch niveau, maar zal deze het toepassen hiervan vooral in de praktijk aanleren. Diagnostiek, behandeling en begeleiding zijn taken die bij een startende NVO orthopedagoog onder supervisie of werkbegeleiding plaatsvinden, bijvoorbeeld door een orthopedagoog-generalist, totdat voldoende bekwaamheid is gewaarborgd. Meestal is ook nog aanvullende, specifieke scholing nodig om hierin verder bekwaam te raken.

De orthopedagoog-generalist functioneert na de postmasteropleiding op een hoger niveau van vakbekwaamheid en is daarom toegerust voor (regievoering op) complexere problematiek en kan vorm en inhoud geven aan een breder en meer overstijgend takenpakket. Een orthopedagoog-generalist heeft meer gespecialiseerde vaardigheden als het gaat om diagnostiek, behandeling en (wetenschappelijk) onderzoek. Deze kan (wetenschappelijke) kennis en vaardigheden geïntegreerd toepassen en ook bijdragen aan het ontwikkelen van die kennis. De orthopedagoog-generalist kan zich ook (meer) toeleggen op onderzoek, beleid, management taken.

Op het gebied van individuele behandeling kan de orthopedagoog-generalist specialistische behandelinterventies uitvoeren en specialiseert de orthopedagoog-generalist zich vaak verder middels aanvullende therapeutische interventies passend bij het werkveld en de doelgroep.

⁷ Afhankelijk van de doelgroep of de setting waar de orthopedagoog werkt kunnen inzichten uit de ontwikkelingspsychologie, psychiatrie, onderwijskunde, linguïstiek, (para)medische wetenschappen en andere domeinen gebruikt worden.

De orthopedagoog-generalist neemt besluiten over interventies in zeer complexe situaties⁸, adviseert, coacht en begeleidt andere professionals en voert regie over de hulpverlening voor het kind, de jongere, de volwassene met een orthopedagogische hulpvraag en diens omgeving. De orthopedagoog-generalist sluit vanuit een meervoudig partijdige houding allianties met alle betrokkenen en weet dat hij als hulpverlener onderdeel uitmaakt van een systeem op het moment dat zij contact maken met hulpvragers en andere professionals. Zij kunnen vanaf dat moment de cirkels van wederzijdse beïnvloeding herkennen, beïnvloeden en op hun eigen rol reflecteren. De orthopedagoog-generalist kan vanuit een overstijgende blik regie voeren op de diverse componenten van de begeleiding en behandeling.

Daarnaast ontwikkelt deze orthopedagogisch beleid binnen een organisatie of organiseert en coördineert een samenwerkingsverband tussen verschillende organisaties/partijen. De orthopedagoog-generalist vervult regelmatig een rol in het innovatie- en inhoudelijk zorgbeleid c.q. zorgmanagement van een organisatie.

De orthopedagoog-generalist kan een bijdrage leveren aan (postmaster) onderwijs en zich bekwamen in het geven van werkbegeleiding, het praktijkopleiderschap en superviseren van collega's in opleiding tot orthopedagoog-generalist of in het kader van herregistratie (SKJ). Tot slot draagt de orthopedagoog-generalist bij aan onderzoek in de orthopedagogische wetenschap of praktijk.

Orthopedagogen-generalist kennen in hun werk de volgende taakgebieden:

1. Vroegtijdige signalering van en interventie bij opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken
2. Orthopedagogische diagnostiek, behandeling en begeleiding
3. Coaching/advisering/ondersteuning van beroepsopvoeders en ketenpartners
4. Informatie en voorlichting
5. Beleid, management en innovatie
6. Onderwijs geven
7. Wetenschappelijk onderzoek

2.3 ONDERSCHIED MET AANPALENDE BEROEPEN

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist werken samen met ouders, naasten/wettelijke vertegenwoordigers en andere professionals, zoals de, GZ-psycholoog, onderwijskundige, kinder- en jeugdpsycholoog, schoolpsycholoog, leerkracht, sociaal werker, hbo-pedagoog, psychotherapeut, huisarts, arts VG of psychiater. Het werk van deze professionals kent veel raakvlakken, maar ook een aantal verschillen waardoor ze complementair zijn.

De NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist onderscheiden zich van andere professionals door hun uitgesproken systemische blik en integrale op inclusie en verandering gerichte benadering vanuit het cliëntsysteem. Orthopedagogen hebben bij uitstek kennis en ervaring wat betreft (ernstige) cognitieve, emotionele en sociale beperkingen, maar daarnaast oog voor krachten, zowel bij cliënten als naasten en passen hun handelen daarop aan. Zij zijn ook in staat om 'klein te kijken', bijvoorbeeld bij de EMVB doelgroep.

Hierbij werken zij ontwikkelings- én opvoedingsgericht, met oog voor (behoud van) kwaliteit van leven, voor de cliënt en diens omgeving. Orthopedagogen denken en handelen vanuit de cliëntrelaties en daarmee vanuit de context (thuis, school, groep, wijk, samenleving), in plaats van te denken vanuit het individu dat zich anders ontwikkelt. Een orthopedagoog richt zich bijvoorbeeld bij diagnose of behandeling op de opvoedings- of ontwikkelingssituatie en niet enkel op de individuele behandeling van een (ontwikkelings- of gedrags-)stoornis. Orthopedagogen betrekken de gehele context en kijken hoe zij ervoor kunnen zorgen dat dit kind of deze volwassene zich binnen en met behulp van die context optimaal kan ontwikkelen binnen diens mogelijkheden.

Een orthopedagoog-generalist heeft meer gespecialiseerde vaardigheden als het gaat om diagnostiek, (individuele) behandeling, begeleiding en (wetenschappelijk) onderzoek. Deze kan (wetenschappelijke) kennis en vaardigheden geïntegreerd toepassen en ook bijdragen aan het ontwikkelen van die kennis en deze vertalen naar kwaliteits- en organisatiebeleid. De orthopedagoog-generalist is in staat hiervoor samen te werken met het management.

Het onderscheid tussen een hbo-pedagoog en een universitaire opgeleide NVO orthopedagoog is de wetenschappelijke basis van een orthopedagoog. De orthopedagoog richt zich op het gebruiken van, het toetsen aan en het ontwikkelen van wetenschappelijke kennis, klinisch redeneren en handelingsgerichte diagnostiek, het beoordelen van onderzoek en het begeleiden/coachen van teams en collega's. De NVO orthopedagoog heeft hier de verantwoordelijkheid voor het bewaken van het zorgproces.

2.4 WERKDOMEIN

Een orthopedagoog en een orthopedagoog-generalist zet expertise op uiteenlopende domeinen in en kan bijvoorbeeld werkzaam zijn in het onderwijs, de gehandicaptenzorg, de jeugdhulp, de geestelijke gezondheidszorg voor volwassenen of in de ouderenzorg. Daarnaast werken orthopedagogen ook in de jeugdgezondheidszorg, de kinderopvang, in de forensische zorg of in ziekenhuizen. Orthopedagogen werken binnen één (of meer) van deze domeinen in loondienst, als zelfstandige, of vanuit een eigen praktijk.

⁸ Met complexe situaties wordt bedoeld dat er meerdere en verschillende problematieken/stressoren spelen waardoor het moeilijker wordt om te analyseren welke stressoren invloed op elkaar hebben en waar als eerste op ingestoken kan worden

Hieronder zijn de domeinen beschreven waar de meeste NVO-orthopedagogen en orthopedagogen-generalist werkzaam zijn. De rol en de functie die een orthopedagoog binnen deze domeinen én als verbinder tussen de verschillende domeinen kan hebben, is heel divers. Er is een poging gedaan om zo veel mogelijk rollen te beschrijven, maar desondanks is de beschrijving niet uitputtend.

1. Jeugdhulp
2. Onderwijs
3. Gehandicaptenzorg
4. GGZ 18+
5. Ouderenzorg

2.4.1 Jeugdhulp

Het begrip jeugdhulp is een verzamelnaam voor jeugdzorg, jeugdbescherming, jeugdreclassering, jeugd-ggz, jeugd-verstandelijk beperkten zorg (jeugd-vb), voogdij instellingen en pleegzorg, zoals wordt omschreven in de Jeugdwet⁹. De term jeugdhulp omvat alle vormen van hulp en ondersteuning (opvoedvragen, opvoedhulp, jeugd-vb en jeugd-ggz) variërend van licht ambulant (inclusief wijkteam) tot en met intensieve, zeer gespecialiseerde zorg in een al dan niet gesloten setting.

In de jeugdhulp draagt een NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist bij aan de ondersteuning bij veilig opgroeien en opvoeden, hulp en zorg aan kinderen, jongeren, gezinnen en medeopvoeders. Zo kan een NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist onder andere werkzaam zijn binnen een eigen praktijk die jeugdhulp biedt of als gedragswetenschapper binnen een instelling voor jeugdbescherming of jeugdreclassering, bij Veilig Thuis of de Raad voor de Kinderbescherming. Ook kunnen ze werkzaam zijn bij een jeugdhulpaanbieder op het gebied van ambulante hulpverlening, dagbehandeling, residentiële behandeling, een vorm van pleegzorg, de gesloten jeugdhulp of als POH-jeugd. Hierbij gaat het om zowel hulp in het vrijwillig kader als in het gedwongen kader

Ook doet een NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist orthopedagogische, vaak handelingsgerichte, diagnostiek, stelt de indicatie, en behandelt of begeleidt deze kinderen en gezinnen. De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist betreft bij de hulpverlening altijd de context waarin het kind of de jongere opgroeit en werkt er zo nauw mogelijk mee samen. De orthopedagoog-generalist coacht c.q. traint andere (beroeps)opvoeders en/of professionals, al dan niet in teamverband. Ook heeft de orthopedagoog-generalist een belangrijke rol in de deskundigheidsbevordering van collega's.

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist kunnen een belangrijke, vaak preventieve rol vervullen in het wijkteam óf in een expertpool die door het wijkteam geconsulteerd kan worden. Hier zet de orthopedagoog of orthopedagoog-generalist, aan de 'voorkant' van het stelsel, de expertise in om te bepalen of het gaat om een alledaagse opvoedingsvraag óf een situatie waarin (meer) intensieve zorg of begeleiding nodig is.

2.4.2 Onderwijs

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist die werkzaam zijn in (de begeleiding van) het basis- en voortgezet onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs richten zich op kinderen en jongeren met leer-, gedrags- en ontwikkelingsproblemen en de handelingsbekwaamheid van leraren en andere onderwijsprofessionals. Er zijn NVO orthopedagogen en orthopedagogen-generalist werkzaam bij samenwerkingsverbanden, bij schoolbesturen, regionale of landelijke expertisecentra en vrijgevestigde praktijken, zoals huiswerkinstituten of praktijken voor dyslexie-begeleiding. Daarnaast kan een orthopedagoog of orthopedagoog-generalist ook werkzaam zijn in een andersoortige functie binnen het onderwijs; bijvoorbeeld als docent aan een mbo, hogeschool, een universiteit. De orthopedagoog-generalist kan onderwijs verzorgen aan een postmasteropleiding.

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist verrichten diverse taken op het gebied van diagnostiek, leerlingbegeleiding en -behandeling, ondersteuning van leerkrachten, schoolteams en schoolorganisaties. Een orthopedagoog ondersteunt bijvoorbeeld bij het signaleren en optimaliseren van het ontwikkel- en leerproces van een leerling, of adviseert opvoeders en leerkrachten over het ontwikkelingsperspectief van een kind en welke ondersteuning nodig is om dat te realiseren.

Naast deze praktijkgerichte ondersteuning zijn er ook orthopedagogen of orthopedagogen-generalist met een bredere, strategische rol, die zich richten op de ontwikkeling van (meerjaren)beleid en onderwijs- en zorgondersteuning op zowel school- als bestuurlijk niveau. Zij houden zich bezig met multidisciplinair onderzoek, complexe leerlingbegeleiding en adviseren besturen en directies over passend onderwijs. Zij ontwikkelen en verzorgen scholingsprogramma's en leggen de verbinding tussen onderwijs en andere domeinen.

De NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist kan ook breder dan het individu kijken, naar groepsvorming en relaties binnen en op klassenniveau en daarmee de omgeving en context van de leerlingen. In lijn hiermee kunnen zij werken aan het versterken van passend onderwijs door beleid te ontwikkelen en samenwerking met externe partners te bevorderen.

⁹ Jeugdwet: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2025-01-01>

Door de invoering van de Wet Passend Onderwijs met ingang van augustus 2014 hebben scholen een Zorgplicht. Dat houdt in dat scholen de plicht hebben om passend onderwijs te verzorgen als kinderen extra ondersteuning nodig hebben. Scholen werken daartoe samen met samenwerkingsverbanden. Een samenwerkingsverband maakt afspraken over welke begeleiding de reguliere scholen bieden, welke leerlingen een plek krijgen in het speciaal onderwijs en over de verdeling van de ondersteuningsmiddelen. Veel samenwerkingsverbanden zetten een orthopedagoog-generalist hierbij in.

De Werkagenda Inclusief Onderwijs 2035 is een doorontwikkeling van Passend Onderwijs, met als doel een onderwijssysteem waarin alle kinderen zoveel mogelijk binnen reguliere scholen passend onderwijs krijgen. Terwijl passend onderwijs zich richt op ondersteuning binnen de bestaande structuren, zet de werkagenda in op een verdere inclusie van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in het reguliere onderwijs. De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist ondersteunt leraren, begeleidt leerlingen, bevordert interprofessionele samenwerking en helpt bij normalisering en preventie, zodat inclusief onderwijs beter aansluit op de behoeften van alle kinderen.

2.4.3 Gehandicaptenzorg

Mensen met een beperking moeten volop kansen hebben om mee te doen en zich te ontwikkelen. Dit uitgangspunt is ook terug te vinden in het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Om ervoor te zorgen dat mensen met beperkingen een zo gewoon mogelijk leven kunnen leiden, legt de gehandicaptenzorg verbindingen met de maatschappelijke domeinen wonen, werk en leren.

De orthopedagoog(-generalist) biedt in de gehandicaptenzorg diagnostiek, (mediërende) behandeling, hulp en ondersteuning aan mensen met een verstandelijke, lichamelijke, zintuiglijke of meervoudige beperking en hun omgeving. Zij doen dit door de inbreng van specifieke kennis en het ondersteunen van cliënten en hun familie, hun sociale netwerk en van andere hulpverleners in het professionele netwerk. De ondersteuning vindt plaats zowel binnen gespecialiseerde afdelingen van zorgorganisaties als ambulant, bijvoorbeeld binnen gezin of pleeggezin, op school, werk, dagbesteding, vrije tijd, of bij kleinschalige woonvormen. De werkzaamheden van de orthopedagoog(-generalist) dragen bij aan een goede kwaliteit van bestaan en respectvolle bejegening, de ontwikkeling van identiteit en mogelijkheden tot zelfbepaling, de ontwikkeling van persoonlijke competenties en mogelijkheden, participatie in de samenleving en sociale netwerken. Dit gebeurt op basis van de ondersteuningsbehoefte.

De orthopedagoog-generalist kan ook de rol vervullen van Wzd-functionaris (De Wet zorg en dwang). Een Wzd-functionaris beoordeelt het zorgplan en ziet toe op de inzet van de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg, stimuleert de mogelijke afbouw van onvrijwillige zorg en is verantwoordelijk

voor de algemene gang van zaken rondom het verlenen van onvrijwillige zorg. Daarnaast kunnen orthopedagogen-generalisten werkzaam zijn in revalidatie- en activiteitencentra, instellingen voor mensen met beperkingen, dagverblijven voor kinderen en ouderen, gezinsvervangende tehuizen, MEE organisaties, scholen voor speciaal onderwijs en sociale werkvoorzieningen.

Voor de orthopedagoog-generalist en de NVO orthopedagoog die werkzaam zijn in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking is ook een specifiek competentieprofiel beschikbaar¹⁰.

2.4.4 GGZ 18+

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist zijn ook werkzaam in de geestelijke gezondheidszorg voor volwassenen (GGZ 18+). De jeugd-ggz valt onder de beschrijving van het werkdomein 'jeugdhulp' (zie 2.4.1).

In de GGZ 18+ kan de NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist bij uitstek het systemische, intergenerationele, relationele, inter- en transactionele opvoedings- en ontwikkelingsdenken inbrengen naast het meer intrapsychische, medisch-psychologisch denken. Een NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist hebben kennis van persoonlijkheidsproblematiek en de DSM-5-TR. Ook zien we in de GGZ 18+ cliënten met een cognitieve, sociale en/of emotionele ontwikkelingsachterstand, een terrein waarop de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist thuis is. De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist heeft hier een toegevoegde waarde naast onder andere psychologen en psychiaters. Binnen de GGZ 18+ richt het werk van een NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist zich op cliënten met psychische problematiek waarbij de context een grote rol speelt en de bredere, orthopedagogische kijk tot zijn recht komt. Daarnaast richt de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist zich bijvoorbeeld op cliënten die voor hun 18e jaar al in begeleiding zijn bij een orthopedagoog en deze begeleiding graag na hun 18e willen voortzetten.

De NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist houden zich bezig met preventie, vroegtijdige onderkenning, diagnostiek en behandeling en zijn werkzaam bij (ambulante) GGZ instellingen en ziekenhuizen. Daarnaast kan de orthopedagoog-generalist ook de rol opnemen van regiebehandelaar. De regiebehandelaar binnen de GGZ is verantwoordelijk voor de coördinatie van de zorg voor een cliënt binnen een behandeling.

Tot slot is de orthopedagoog-generalist deskundig op het gebied van risico- en protectieve factoren van de volwassen ouder en verzorger in de GGZ18+ als het gaat om veilig opgroeien van het kind, al dan niet in samenwerking met jeugdbescherming. Denk bijvoorbeeld aan kindermishandeling, huiselijk geweld, verwaarlozing.

2.4.5 Ouderenzorg

Een groeiend werkdomein voor de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist is dat van de ouderenzorg. In de gehele gezondheidszorg is sprake van een paradigmashift; van 'verzorgen' naar 'zorgen dat mensen voor zichzelf zorgen'. Het uitgangspunt is preventie en gericht op welzijn in plaats van ziekte. Zorg vindt steeds meer gedecentraliseerd plaats en de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist zijn de deskundige bij uitstek om cliënten ook in de latere levensfase te (blijven) begeleiden. Zowel in algemene en preventieve zin als wanneer het gaat om interventies in meer complexe situaties. Ouderen belanden op latere leeftijd soms opnieuw in een afhankelijkheidsrelatie, waarbij dan een orthopedagogische hulpvraag kan ontstaan. Steeds vaker is er dan een orthopedagoog(-generalist) betrokken bij hen en degene die hen begeleiden (dat kunnen familieleden zijn, maar ook professionele verzorgers). De orthopedagoog(-generalist) werkt vanuit een integrale benadering, ontwikkelingsbegeleidingsgericht en met het cliëntsysteem aan stabilisatie en optimale zelf- en samenredzaamheid.

De kern van het werk van orthopedagogen in de ouderenzorg is het verrichten van orthopedagogische diagnostiek, (mediërende) behandeling en begeleiding ten aanzien van de begeleidingssituatie van ouderen in afhankelijkheidssituaties waarbij sprake kan zijn van cognitieve achteruitgang, sociaal-emotionele, psychische en/of gedragsproblematiek. Het doel is voorkomen van deze problemen en behoud en/of bevorderen van de kwaliteit van leven en welbevinden van de client via optimale zelf- en samenredzaamheid van de cliënt. Deze is al dan niet thuiswonend of wonend bij een zorginstelling.

Naast bovengenoemde werkzaamheden indiceert de orthopedagoog-generalist en ziet deze toe op de (samenhang van) de orthopedagogische diagnostiek, (mediërende) behandeling en begeleiding ten aanzien van de (complexe) begeleidingssituatie. Met complexe situaties wordt bedoeld dat er meerdere en verschillende problematieken/stressoren spelen waardoor het moeilijker wordt om te analyseren welke stressoren invloed op elkaar hebben en waar als eerste op ingestoken kan worden. De orthopedagoog-generalist bewaakt de continuïteit en samenhang van de zorg en ondersteuning en coördineert deze.

In de rol van Wzd-functionaris (De Wet zorg en dwang) ziet de orthopedagoog-generalist toe op de besluitvorming, uitvoering en afbouw van onvrijwillige zorg.

3. Beroepscompetentieprofielen van NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist

In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten nader toegelicht die als basis hebben gediend bij de ontwikkeling van dit beroepscompetentieprofiel. De NVO orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist weten op basis hiervan wat er van hem of haar wordt verwacht in de beroepspraktijk.

3.1 UITGANGSPUNTEN

De omschrijving van de beroepscompetenties voor de *NVO orthopedagoog* gaat uit van de kennis en vaardigheden van een NVO orthopedagoog met ongeveer vijf jaar ervaring.

De omschrijving van de beroepscompetenties voor de *orthopedagoog-generalist* gaat uit van de kennis en vaardigheden van een orthopedagoog-generalist die de postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist heeft afgerond.

Hoewel de algemene beroepscompetenties voor de orthopedagoog-generalist (postmasterniveau) en voor de NVO orthopedagoog (universitair masterniveau) vrijwel gelijk zijn, bestaan er verschillen in de complexiteit, verantwoordelijkheid en zelfstandigheid waarmee deze competenties ingevuld worden. Het belangrijkste onderscheid tussen een universitair opgeleide orthopedagoog en een postmaster opgeleide orthopedagoog-generalist is het opleidingsniveau en daarmee de vakbekwaamheid¹¹ welke ook tot uitdrukking komt in de kenmerkende beroepssituaties van beide beroepen.

Voor zowel de NVO orthopedagoog als de orthopedagoog-generalist geldt dat deze zich na de (post) masteropleiding verder ontwikkelt in de praktijk door het opdoen van werkervaring, volgen van bij- en nascholing, inter- en supervisie en andere deskundigheidsbevorderende activiteiten. Hierdoor wordt de ene competentie sterker zichtbaar dan de andere en ontstaan er verschillen in kennis en vaardigheden. Een NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist kan zich ook specialiseren in een bepaald thema, bijvoorbeeld leerproblemen, kindermishandeling, seksueel misbruik of onvrijwillige zorg, of in een bepaalde methodiek, bijvoorbeeld schematherapie, EMDR, CGT of systeemtherapie.

3.2 DEFINITIE VAN COMPETENTIES

Een competentie is het vermogen om in specifieke situaties die kennis, vaardigheden en attitude (beroepshouding) te gebruiken die noodzakelijk zijn om adequaat gedrag te vertonen. Met andere

woorden: de beroepsbeoefenaar kan op het juiste moment de juiste vaardigheden en kennis toepassen en ook uitleggen waarom. Vermogen verwijst naar een combinatie van kennis, vaardigheden en houding. Het vermogen is medebepalend voor de mate waarin en de snelheid waarmee competenties worden verworven. Een competentie moet bovendien altijd worden beschouwd in een (beroeps)context. Dat is de specifieke situatie waarnaar wordt verwezen. Naast de combinatie van kennis, vaardigheden en houding is het 'aanwenden' van belang. 'Aanwenden' is het kunnen en willen toepassen; handelend optreden. Als kennis, vaardigheden en houding op een passende manier worden aangewend, is er sprake van adequaat gedrag in een specifieke situatie. In 3.4 zijn de competenties voor zowel de NVO orthopedagoog als de orthopedagoog-generalist verder omschreven en geoperationaliseerd in gedragstermen.

3.3 CANMEDS MODEL

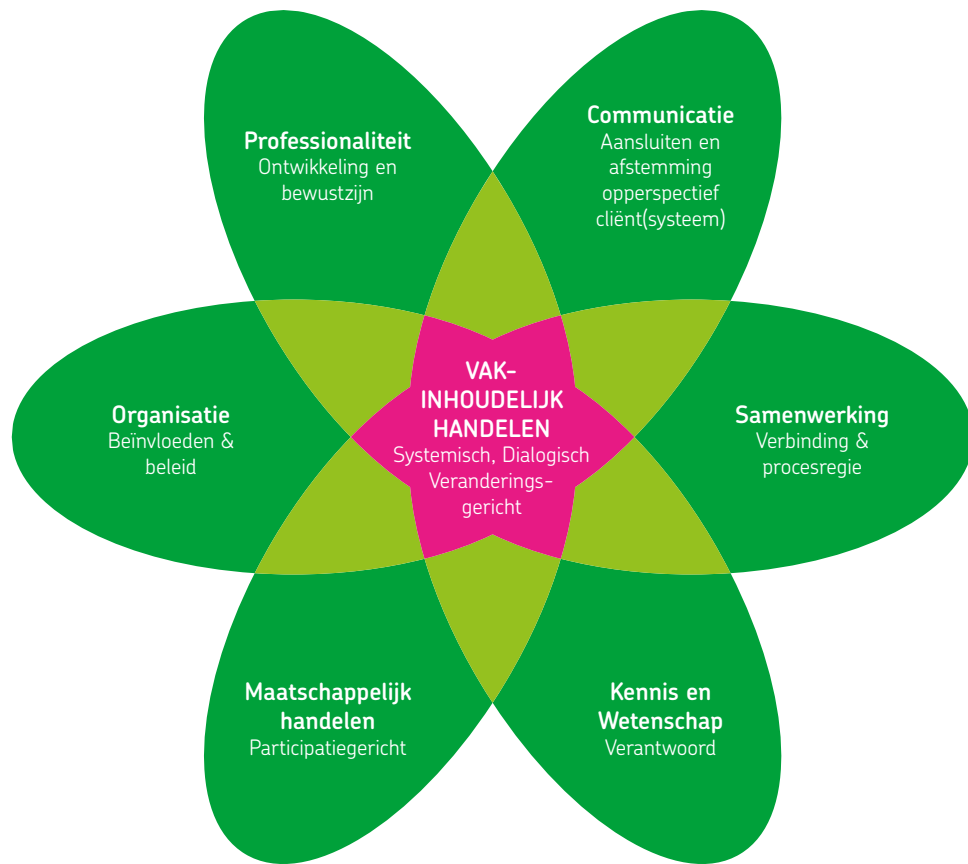
Als basis voor het BCP voor de NVO orthopedagoog en voor de orthopedagoog-generalist is het CanMeds model gebruikt. ("Royal college of physicians and surgeons of Canada, 1996). De term CanMeds komt van 'Canadian Medical Education Directives for Specialists' en bestaat als model sinds 1996. Dit model is ontstaan vanuit empirisch onderzoek, bij- en nascholing en de reguliere opleidingen. Hoewel het oorspronkelijk is ontwikkeld voor de medisch specialisten is het een algemeen bruikbaar kader. De competenties in het model worden voorgesteld als een bloem met het vakinhoudelijk handelen in het centrum.

Voor de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist is dit vertaald naar orthopedagogisch handelen. De kern bestaat dan ook uit het orthopedagogisch handelen. De andere competenties: professionaliteit, communicatie, samenwerking, kennis en wetenschap, maatschappelijk handelen en organisatie liggen om het vakinhoudelijk handelen heen. Deze andere (beroepsgerelateerde) competenties vormen gelijkwaardige componenten in het BCP. Het model zet aan tot verbreding en verdieping van de professional en kan worden gebruikt om de eindtermen van opleidingen en

¹¹ Zie hoofdstuk 2 voor een beschrijving van de kerntaken van de NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist en de verschillen tussen beide beroepen.

deskundigheidsbevordering te bepalen. De zeven competenties zijn algemeen en gelden universeel. In onderstaand figuur 1 is het model weergegeven. De competenties worden beschreven in hoofdstuk 3.4.

De begrippen uit het CanMeds model zijn: competentie en kerncompetenties. De competenties binnen het CanMeds model vertonen onderlinge samenhang en worden geoperationaliseerd in de vorm van kerncompetenties. Een kerncompetentie is waarneembaar gedrag of het resultaat van dat gedrag van de (aankomende) beroepsbeoefenaar. Een kerncompetentie wordt ook wel gedragsindicator genoemd.

Figuur 1: CanMeds voor NVO orthopedagoog en orthopedagoog-generalist

Een competentie krijgt kleur en eigenheid door de context van het beroep en de omgeving waarin de competentie op van toepassing is. De verschillende competenties voor de **NVO orthopedagoog** worden als volgt omschreven:

1. **Vakinhoudelijk handelen** (orthopedagogisch handelen): ondersteunen bij en uitvoeren van diagnostisch onderzoek en hulpverlening bij opvoeding en ontwikkeling vormt de kern van het beroep.
2. **Professionaliteit**: continue ontwikkeling en bewustzijn eigen grenzen van vakbekwaamheid.
3. **Communicatie**: aansluiten en afstemmen bij perspectief van de ander en verbinden met het eigen perspectief.
4. **Samenwerking**: coördinatie op proces en verbinding.
5. **Kennis en wetenschap**: verantwoorde en onderbouwde methodieken inzetten.
6. **Maatschappelijk handelen**: bevorderen van maatschappelijke participatie en integratie.
7. **Organisatie**: bijdragen aan beleid en organisatie vanuit inhoudelijke orthopedagogische expertise.

Voor de **orthopedagoog-generalist** worden de competenties als volgt omschreven:

1. **Vakinhoudelijk handelen** (orthopedagogisch handelen / orthopedagogische deskundigheid): verrichten van orthopedagogisch diagnostisch onderzoek, behandeling en begeleiding bij opvoeding en ontwikkeling. Vormt de kern van het beroep.
2. **Professionaliteit**: continue ontwikkeling van bewustzijn eigen grenzen van vakbekwaamheid. En het verbinden en integreren van de kerntaak (het orthopedagogisch handelen) met de omliggende competenties.
3. **Communicatie**: aansluiten en afstemmen bij perspectief van de ander en verbinden met het eigen perspectief.
4. **Samenwerking**: regievoeren op proces en verbinding. En samenwerken met ouders, opvoeders en andere disciplines.
5. **Kennis en wetenschap**: kennis van de onderliggende werkzame elementen van verantwoorde en onderbouwde methoden om te komen tot maatwerk in de begeleidingsaanpak bij complexe, meervoudige problematiek (i.t.t. geprotocolleerde behandelingen) en het ontwikkelen van wetenschappelijke kennis en methodieken.
6. **Maatschappelijk handelen**: bevorderen van maatschappelijke participatie en integratie.
7. **Organisatie**: beïnvloeden van beleid en organisatie vanuit inhoudelijke orthopedagogische expertise.

3.4 COMPETENTIE BESCHRIJVINGEN

Zoals in 3.2 is aangegeven bestaan competenties uit een combinatie van kennis, vaardigheden en houding die, als ze op een passende manier worden aangewend, leiden tot adequaat gedrag in een specifieke situatie. Onderstaand zijn de competenties voor zowel de NVO orthopedagoog als de orthopedagoog-generalist verder omschreven en geoperationaliseerd in gedragstermen.

3.4.1 Competenties NVO orthopedagoog & orthopedagoog-generalist

Competenties NVO orthopedagoog	Competenties orthopedagoog-generalist
1. Orthopedagogisch handelen (orthopedagogische deskundigheid)	
De NVO orthopedagoog levert een bijdrage aan doeltreffende, wetenschappelijke onderbouwde en ethisch verantwoorde orthopedagogische diagnostiek, begeleiding, (mediërende) behandeling en/óf advisering van het cliënt(systeem), werkt multidisciplinair samen met collega's en ondersteunt professionals binnen het eigen werkveld.	De competentie orthopedagogische deskundigheid omvat de bekwaamheid om: - doeltreffende en ethisch verantwoorde orthopedagogische diagnostiek, begeleiding en behandeling toe te passen binnen de jeugdhulp, gehandicaptenzorg, ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg en het onderwijs; - wetenschappelijke kennis over opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken en psychische stoornissen toe te passen bij het handelen als orthopedagoog-generalist; - maatschappelijke opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken te betrekken bij het handelen als orthopedagoog-generalist; - de zorginhoudelijke, juridische, culturele en sociaaleconomische context van de zorgvrager en degenen die bij zijn opvoeding- en ontwikkeling betrokken zijn, te betrekken bij het handelen als orthopedagoog-generalist.
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
1.1 Leidt (of levert een bijdrage aan) het diagnostisch proces in een vaak gestandaardiseerde en geprotocolleerde setting, mogelijk onder begeleiding.	1.1 Formuleert op basis van een kritische en gestructureerde analyse een integratief diagnostisch beeld van de opvoedings- en ontwikkelingssituatie in afstemming met de cliënt/het cliëntsysteem. - Beschrijft concreet de actuele mogelijkheden en beperkingen van de cliënt en de interacties in de afhankelijkheidsrelatie(gezin, school, derde milieu, familie, cultuur en maatschappij). - Redeneert vanuit diagnostische modellen om de hulpvraag/vragen te vertalen in onderbouwde, toetsbare en te onderzoeken hypothesen.
1.2 Draagt bij aan een integrale inhoudelijke afstemming van begeleidings- en behandelplannen.	1.2 Stelt een behandelvoorstel/plan van aanpak op met concrete en haalbare doelen aansluitend bij de opvoedings- en ontwikkelcontext en de hulpvraag/-vragen van de cliënt/het cliëntsysteem en houdt daarbij rekening met de mogelijkheden en competenties van cliënt en cliëntsysteem. - Werkt en denkt dialogisch, systeemgericht en veranderingsgericht. - Maakt zoveel mogelijk gebruik van werkwijzen die gebaseerd zijn op theoretische, empirische en praktische evidentie en normatieve overwegingen.
1.3 Gebruikt de uitkomsten van beeldvorming en diagnostiek om te bepalen en te onderbouwen welke vorm(en) van begeleiding, behandeling en advisering in aanmerking komen.	1.3 Zorgt ervoor dat de hulpverlening op een gestructureerde wijze en in voortdurende afstemming met cliënt/cliëntsysteem wordt uitgevoerd, geëvalueerd en zo nodig bijgesteld, met als doel om tot een verbetering of oplossing van de opvoedings- of ontwikkelingssituatie te komen. - Voert orthopedagogische interventies uit. - Werkt en denkt transparant en op basis van geldende professionele standaarden zoals methoden, protocollen en richtlijnen en legt indien gevraagd verantwoording af.

Competenties NVO orthopedagoog	Competenties orthopedagoog-generalist
1.4 Voert, eventueel onder supervisie, gestandaardiseerde en geprotocolleerde behandelingen uit.	-
1.5 Begeleidt het cliënt(systeem) op dialogische, systemische en veranderingsgerichte wijze.	-
1.6 Ondersteunt en coacht teams en/ of individuele professionals in het kader van de (mediërende) behandeling en begeleiding.	-

2. Professionaliteit

De NVO orthopedagoog stelt zich professioneel op binnen het beroep dat wordt uitgeoefend en de organisatie waarbinnen wordt gewerkt en verbetert het handelen op deelterreinen binnen het eigen werkveld op basis van nieuwe (wetenschappelijke) inzichten en kritische reflectie.	De competentie professionaliteit omvat de bekwaamheid om: - op een verbindende en betrokken wijze orthopedagogische zorg te leveren, met aandacht voor de integriteit van de zorgvrager; - adequaat professioneel gedrag te demonstreren in gezondheidszorg, wetenschappelijk onderzoek en onderwijs; - op sterke en zwakke kanten in het eigen functioneren te reflecteren en daardoor sturing te geven aan het eigen leerproces en verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen professionele groei, met als doel levenslange ontwikkeling als professional; - te reflecteren op het eigen handelen in de orthopedagogische praktijk, in relatie tot de eigen gevoelens en cognities; - te reflecteren op de invloed van eigen attitude, normen en waarden op het eigen orthopedagogisch handelen.
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
2.1 Levert op een verbindende en betrokken wijze orthopedagogische zorg, met aandacht voor de integriteit van de zorgvrager.	2.1 Gaat respectvol om met professionele relaties om effectief hulp te bieden en heeft een positief-kritische en niet veroordelende houding en is daarbij toegankelijk voor anderen. Leeft zich in, toont persoonlijke betrokkenheid en houdt de nodige professionele afstand.
2.2 Vertoont adequaat professioneel gedrag volgens de NVO-beroepscode.	2.2 Reflecteert samen met anderen op eigen functioneren om zichzelf te ontwikkelen en vakbekwaam te blijven. - Organiseert feedback op eigen functioneren en vertaalt dit naar nieuw handelen ten behoeve van voortdurende professionele ontwikkeling. - Is in staat om adequaat te handelen bij beroepsethische dilemma's en maakt deze bespreekbaar. - Doet planmatig aan deskundigheidsbevordering zoals bij- en nascholing en intervisie en volgt (wetenschappelijke) vak- en praktijkontwikkeling.
2.3 Reflecteert op sterke en zwakke kanten in het eigen functioneren en geeft daardoor sturing aan het eigen leerproces.	2.3 Neemt binnen de grenzen van de eigen competenties verantwoordelijkheid om kwaliteit van zorg te borgen en om disfunctioneren te voorkomen. - Neemt ten allen tijde verantwoordelijkheid voor het eigen professionele handelen en de daarin gemaakte keuzes. - Kent de grenzen van de eigen professionele en persoonlijke mogelijkheden en verwijst tijdig en adequaat door wanneer deze grenzen zijn bereikt. - Handelt volgens wet- en regelgeving en baseert zich op (inter)nationale afspraken waaronder de beroepscode van de NVO.

Competenties NVO orthopedagoog	Competenties orthopedagoog-generalist
2.4 Neemt verantwoordelijkheid voor levenslange ontwikkeling als professional door intervisie, bij- en nascholing en van recente wetenschappelijke ontwikkelingen, nieuwe methodiek en vakliteratuur.	-
2.5 Reflecteert op de invloed van eigen attitude, normen en waarden op het eigen orthopedagogisch handelen.	-
2.6 Kent de grenzen van eigen competenties en handelt daarin.	-
3. Communicatie	
De NVO orthopedagoog communiceert met cliënt, betrokkenen en collega's, zowel (non)verbaal als schriftelijk, in een constructieve dialoog met als doel gezamenlijke besluitvorming over het hulpverleningsproces.	De competentie communicatie omvat de bekwaamheid om: a. met zorgvragers en het cliëntsysteem een goede behandelrelatie aan te gaan dan wel te onderhouden op basis van wederzijds begrip, empathie en vertrouwen; b. informatie te verzamelen over de hulpvraag van de zorgvrager, van degenen binnen zijn of haar cliëntsysteem en de verzamelde informatie te integreren; c. relevante informatie te bespreken in dialoog met de zorgvrager, het cliëntsysteem of andere zorgverleners om zo optimale zorg aan de zorgvrager te leveren; d. doeltreffend in woord en geschrift te communiceren met andere zorgverleners over de aan hem toevertrouwde zorgvragers; e. de zorgvrager en degenen die bij zijn opvoeding- en ontwikkeling betrokken zijn te begeleiden; f. met diverse groepen van zorgvragers zoals kinderen, jeugdigen, volwassenen en ouderen en zorgvragers met verschillende zorginhoudelijke, juridische, culturele en sociaaleconomische achtergronden om te gaan.
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
3.1 Ontwikkelt en onderhoudt door middel van empathie, onvoorwaardelijke acceptatie van de cliënt en het geven van vertrouwen een goede hulpverleningsrelatie met zorgvragers.	3.1 Bouwt een goede hulpverleningsrelatie op met de cliënt/het cliëntsysteem en onderhoudt deze. • Luistert actief, leeft zich in en toont betrokkenheid om vertrouwen te creëren. • Past woordkeus en taalgebruik aan cliëntkenmerken en situatie aan, zoals leeftijd, etnische en culturele achtergrond en intelligentieniveau van cliënt/cliëntsysteem.
3.2 Verzamelt en integreert in samenwerking met het cliëntsysteem informatie over de hulpvraag van de zorgvrager, van degenen die bij zijn opvoeding en ontwikkeling betrokken zijn.	3.2 Betrekt het cliëntsysteem actief bij de besluitvorming over het hulpverleningsproces • Luistert actief, stelt verhelderende vragen en verifieert informatie om de hulpvraag vanuit het perspectief van de cliënt/het cliëntsysteem helder te krijgen en te komen tot gezamenlijke besluitvorming.
3.3 Bespreekt relevante informatie met de cliënten, degenen die bij zijn opvoeding en ontwikkeling betrokken zijn of andere zorgverleners om zo optimale zorg aan de zorgvrager te leveren, met inachtneming van de privacyregels en het begripsniveau van de gesprekspartner.	3.3 Doet gestructureerd, transparant en helder (schriftelijk) verslag van zijn of haar werkzaamheden en legt verantwoording af over de gevolgde werkwijze. • Maakt effectief gebruik van ICT-voorzieningen en informatietechnologie voor optimale zorg- en hulpverlening.

Competenties NVO orthopedagoog	Competenties orthopedagoog-generalist
3.4 Communiceert doeltreffend in woord en geschrift met andere zorgverleners over de aan hem toevertrouwde zorgvragers, naar aanleiding van de beroepscode.	-
3.5 Kan binnen het eigen werkveld omgaan met diverse groepen van zorgvragers zoals kinderen, jeugdigen, volwassenen en ouderen en zorgvragers met verschillende zorginhoudelijke, juridische, culturele en sociaaleconomische achtergronden.	-
4. Samenwerking	
De NVO orthopedagoog werkt samen met het cliëntsysteem en heeft een coördinerende rol binnen het netwerk van betrokken collega's en ketenpartners om vanuit verschillende expertises hulp te bieden aan het cliëntsysteem.	De competentie samenwerking omvat de bekwaamheid om: a. in samenspraak met andere zorgverleners op doeltreffende wijze te komen tot samenwerking; b. een doeltreffende bijdrage aan interdisciplinaire teams op het gebied van zorg, onderwijs en onderzoek te leveren.
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
4.1 Levert op casusniveau op doeltreffende wijze een bijdrage aan multidisciplinaire teams binnen het eigen werkveld.	4.1 Bouwt aan en onderhoudt een effectieve, verantwoorde en beroepsethische (interdisciplinaire) samenwerking met het cliëntsysteem, beroepsopvoeders, teamleden en ketenpartners. • Stemt inzichten, ontwikkelingen en coördinatie tijdig af met de betrokken professionals om te komen tot een integrale aanpak bij de hulpverlening en gaat constructief om met conflicten. • Geeft advies aan en coacht collega's. • Brengt de juiste disciplines bij elkaar voor een optimale samenwerking in de keten waarbij rekening wordt gehouden met belangen, verantwoordelijkheid, eigenheid, kwaliteit en grenzen.
4.2 Brengt vanuit een coördinerende-, dan wel teamrol de juiste actoren bij elkaar voor een optimale samenwerking in de keten waarbij rekening wordt gehouden met belangen, verantwoordelijkheid, eigenheid en kwaliteit.	4.2 Borgt samenwerking binnen en buiten de organisatie ter bevordering van het hulpverleningsproces en neemt verantwoordelijkheid voor de continuïteit van zorg voor de cliënt/ het cliëntsysteem. • Maakt optimaal gebruik van de aanwezige expertise in en buiten de organisatie. • Beoordeelt wanneer verwijzing nodig is en verwijst doelgericht (vanuit de sociale kaart) door naar de juiste professional of organisatie.
5. Kennis en Wetenschap	
De NVO orthopedagoog doet kennis op van wetenschappelijk onderzoek, volgt en beoordeelt structureel de ontwikkelingen binnen het eigen werkveld in de orthopedagogiek en vertaalt deze naar verbeteren van eigen handelen en dat van anderen.	De competentie kennis en wetenschap omvat de bekwaamheid: a. toegepast empirisch wetenschappelijk onderzoek op te zetten, uit te voeren en te evalueren; b. de principes van wetenschappelijk denken toe te passen op en te vertalen naar bronnen van orthopedagogische informatie en toe te passen in interactie met anderen; c. bij beslissingen en handelingen in de orthopedagogische praktijk het beschikbare wetenschappelijke bewijs te betrekken.

Competenties NVO orthopedagoog	Competenties orthopedagoog-generalist
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
5.1 Kan bijdragen aan empirisch wetenschappelijk onderzoek binnen het eigen werkveld en de uitkomsten hanteerbaar maken voor de beroepspraktijk.	5.1 Volgt wetenschappelijke ontwikkelingen en praktijkgerichte vakkennis binnen de orthopedagogiek via literatuur, congressen, etc. • Beoordeelt literatuur op betrouwbaarheid, kwaliteit, toepasbaarheid en relevantie en vertaalt dit naar de beroepspraktijk. • Beoordeelt vanuit de (klinische) praktijk waar onderzoeksvragen en mogelijkheden liggen.
5.2 Werkt systematisch en methodisch, gebaseerd op wetenschappelijke evidentie en stelt het handelen bij naar aanleiding van nieuwe inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen.	5.2 Werkt systematisch en methodisch, gebaseerd op wetenschappelijke evidentie, en stelt het handelen bij naar aanleiding van nieuwe inzichten. • Monitort eigen handelen en effecten daarvan en gebruikt deze als bijdrage aan kennis en ontwikkeling in de orthopedagogiek. • Ontwikkelt opvattingen over werk, taken en houding rondom de beroepsoefening vanuit inzichten en richtlijnen uit de orthopedagogiek en aanverwante vakgebieden.
5.3 Draagt bij aan de deskundigheidsbevordering van teams of collega's.	5.3 Draagt bij aan de ontwikkeling van wetenschappelijke of praktijkgerichte vakkennis gericht op de orthopedagogiek en de koppeling tussen beide. • Verzorgt onderwijs of deskundigheidsbevordering aan mensen in opleiding, collega's en andere professionals.
6. Maatschappelijk handelen	
De NVO orthopedagoog volgt maatschappelijke ontwikkelingen, herkent de impact hiervan op de opvoedingssituatie en vertaalt dit naar verantwoorde preventie en hulpverlening in individueel en maatschappelijk opzicht.	De competentie maatschappelijk handelen omvat de bekwaamheid om: a. de impact van maatschappelijke ontwikkelingen te vertalen naar verantwoorde preventie en zorgverlening; b. de impact van maatschappelijke ontwikkelingen te vertalen naar beleidsadviezen op individueel, meso- en macroniveau; c. een bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat en beleid rondom de orthopedagogische zorgverlening.
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
6.1 Volgt relevante wet- en regelgeving en relevante maatschappelijke ontwikkelingen en vertaalt de impact hiervan naar verantwoorde preventie en hulpverlening.	6.1 Heeft oog voor (f)actoren op macro en maatschappelijk niveau binnen de orthopedagogiek. • Ziet belangen van verschillende partijen en anticipeert daarop. • Signaleert misstanden en gaat hier adequaat mee om. • Is zich bewust van de maatschappelijke gevolgen (kosteneffectiviteit en budgettering op micro-, meso- en macroniveau) die voortkomen uit de uitoefening van het beroep van orthopedagoog-generalist.
6.2 Betreft de zorginhoudelijke, juridische, culturele en sociaaleconomische context van de zorgvrager en degenen die bij zijn opvoeding en ontwikkeling betrokken zijn bij het orthopedagogisch handelen.	6.2 Draagt bij aan het bevorderen van optimale opvoedings- en ontwikkelingsrelaties binnen cliëntsystemen en is bekend met de opvoedings- en ontwikkelingsdilemma's binnen het werkveld en de opvoedings- en ontwikkelingsvraagstukken binnen de samenleving. • Kan omgaan met culturele en maatschappelijke verschillen ten aanzien van inzicht in opvoeding en ontwikkeling.
	6.3 Levert een bijdrage aan preventie, beleidsvorming en het maatschappelijk debat omtrent de orthopedagogiek. • Participeert in sociaal maatschappelijke en ethische reflectie en standpuntbepaling en is daarbij transparant over de rol en functie van de orthopedagogiek en de orthopedagoog-generalist. • Draagt bij aan preventie door (pro)actief te reageren op factoren die de opvoeding en ontwikkeling van de cliënt/het cliëntstelsel kunnen beïnvloeden. • Draagt bij aan preventie door voorlichting te geven over opvoeding en ontwikkeling.

Competenties NVO orthopedagoog	Competenties orthopedagoog-generalist
7. Organisatie	
De NVO orthopedagoog organiseert vanuit een orthopedagogische visie eigen taken en de verantwoordelijkheden en draagt bij aan de ontwikkeling van de organisatie voor een doeltreffende en doelmatige hulpverlening.	De competentie organisatie omvat de bekwaamheid om: - doeltreffend gebruik te maken van informatietechnologie; - een visie en doelstelling te formuleren, een strategie te ontwikkelen en adequate actie te ondernemen die bijdragen aan de ontwikkeling van de eigen organisatie voor een doeltreffende en doelmatige zorgverlening; - middelen effectief in te zetten voor gezondheidszorg, onderzoek en onderwijs. - goed geïnformeerd te zijn over het Nederlandse gezondheidszorgsysteem, en deze kennis doeltreffend en efficiënt te benutten voor de eigen functie en organisatie; - de uitgangspunten van kwaliteitszorg, zijnde bewaking, bevordering en waarborging, in de praktijk toe te passen.
<i>De NVO orthopedagoog:</i>	<i>De orthopedagoog-generalist:</i>
7.1 Signaleert knelpunten in orthopedagogisch handelen en draagt bij aan beleidsadviezen binnen de organisatie.	7.1 Organiseert en coördineert in dialoog met alle betrokkenen de hulpverlening rond de cliënt/het cliëntsysteem. Bewaakt de voortgang en de werkwijze van het primair proces ten behoeve van de kwaliteit.
7.2 Vertaalt organisatiebeleid naar orthopedagogisch handelen.	7.2 Ondersteunt en adviseert andere professionals en leidinggevenden vanuit inhoudelijke expertise om gezamenlijk resultaat te bereiken. - Maakt een bewuste en verantwoorde keuze in besteding van middelen en bij de afweging van de kosten in relatie tot kwaliteit. - Geeft richting aan, begeleidt en coacht professionals in het team om gezamenlijk resultaat te bereiken. - Borgt samen met andere professionals de doeltreffendheid van de diagnostische- en hulpverleningstrajecten.
7.3 Draagt bij aan de effectiviteit en efficiëntie van de organisatie en geeft daarbij gevraagd en ongevraagd advies vanuit eigen expertise.	7.3 Draagt bij aan de organisatieontwikkelingen en geeft daarbij gevraagd en ongevraagd advies vanuit eigen expertise. - Stelt beleids- en innovatieplannen op ten aanzien van orthopedagogische dilemma's en vraagstukken in de samenleving. - Implementeert beleidsvoorstellen of -adviezen binnen en buiten de organisatie ten behoeve van kwaliteitsverbetering.
7.4 Past de uitgangspunten van kwaliteitszorg, zijnde bewaking, bevordering en waarborging binnen de eigen werkprocessen, in de praktijk toe.	-

3.5 KENMERKENDE BEROEPSSITUATIES

Competenties zijn altijd context gebonden activiteiten of taken. De activiteiten of taken die het beroep orthopedagoog en orthopedagoog-generalist specifiek maken, zijn beschreven in kenmerkende beroepssituaties. Dit zijn situaties waarmee een beroepsbeoefenaar, in dit geval de NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist, regelmatig te maken heeft, die van de beroepsbeoefenaar handelen vragen en die kenmerkend zijn voor het beroep. Een kenmerkende beroepssituatie voldoet aan drie elementen. Het gaat om een situatie:

- die een beroep doet op het geïntegreerd gebruiken van de voor de NVO orthopedagoog of de orthopedagoog-generalist essentiële kennis, vaardigheden en attitude.
- waarin elke NVO orthopedagoog of de orthopedagoog-generalist geacht wordt adequaat te kunnen handelen.
- die representatief is voor de kerntaken van het beroep.

3.5.1 Kenmerkende beroepssituaties van de NVO orthopedagoog

Bovenstaande elementen geven aan dat kenmerkende beroepssituaties overstijgend zijn aan de competenties per competentiegebied. In een dergelijke beroepssituatie heeft de NVO orthopedagoog competenties vanuit meerdere gebieden nodig om optimaal te kunnen handelen. Welke situaties het meest voorkomen is afhankelijk van de werksetting en de specifieke werkzaamheden van de orthopedagoog.

De kenmerkende beroepssituaties

Hieronder staan zes kenmerkende beroepssituaties beschreven voor de NVO orthopedagoog. In figuur 2 wordt weergegeven op welke competenties een beroep wordt gedaan tijdens de betreffende kenmerkende beroepssituatie.

A. Coördineren van hulpverlening aan de cliënt (dialogisch)

Soms verloopt de opvoeding of ontwikkeling niet naar wens of is de veiligheid van een kind, jongere of volwassene in het geding. De NVO orthopedagoog heeft een coördinerende rol in het afstemmen van informatie van ouders, naasten/wettelijke vertegenwoordigers, jeugd- en gezinsprofessionals en andere professionals zoals huisarts, leerkracht, groepsleider, enz. De NVO orthopedagoog analyseert en interpreteert de onderliggende dynamiek. De orthopedagoog draagt zorg voor een verantwoord besluitvormingsproces, waarbij er consensus nagestreefd wordt tussen de verschillende partijen en rekening wordt gehouden met de opvattingen van diverse partners. De informatie wordt afgestemd via een constructieve dialoog met het cliëntsysteem en de betrokkenen. Hierbij stelt de NVO orthopedagoog de wens van de cliënt ten aanzien van een verbetering van zijn hulpvraag centraal.

B. Hulpverlening aan de cliënt in de context van systeem (systemisch)

De NVO orthopedagoog analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij mensen in een afhankelijkheidsrelatie en hun omgeving. Daarbij heeft de orthopedagoog oog en oor voor onderlinge percepties, belevingen en relaties. Een NVO orthopedagoog ziet gedrag met name als uitkomst van een interactie en in die zin als context specifiek en gebruikt alle informatie uit het systeem om te komen tot een hulpverleningsplan waarin risico- en protectieve factoren van zowel de cliënt als het systeem in acht worden genomen. Ook ziet de orthopedagoog toe op de uitvoering van het hulpverleningsplan voor zowel de cliënt als het cliëntsysteem.

C. Denken vanuit een dynamisch ontwikkelingsperspectief (veranderingsgericht)

De NVO orthopedagoog bekijkt gedrag vanuit het ontwikkelingsperspectief en in relatie tot de opvoedings- en ontwikkelcontext. De orthopedagoog is door bij- en nascholing op de hoogte van recente wetenschappelijke inzichten en houdt rekening met een (lange termijn) perspectief binnen het behandelplan van een cliënt aangaande diens ontwikkelmogelijkheden. Daarbij rekening houdend met de veranderwensen en -mogelijkheden van het cliëntsysteem.

D. Preventie van het ontstaan van orthopedagogische vraagstukken zowel op individueel niveau als binnen de bredere maatschappelijke context (participatiegericht)

De NVO orthopedagoog signaleert mogelijke bedreigingen voor de ontwikkeling van het kind, jongere of volwassene en draagt bij aan interventies die deze kunnen voorkomen. Hierbij maakt de NVO orthopedagoog afwegingen welke impact interventies hebben op de cliënt en het cliëntsysteem.

Preventie en vroegtijdige signalering van ontwikkelings- zelfredzaamheids- of opvoedingsproblematiek komt bijvoorbeeld voor in contacten met ouders/naasten/wettelijk vertegenwoordigers, of bijvoorbeeld in multidisciplinaire zorgteams bij gemeenten of in het onderwijs. In bredere maatschappelijke zin kan de NVO orthopedagoog bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van preventieve pedagogische campagnes of programma's.

E. Begeleiden van (pedagogische) professionals (samenwerkend)

De NVO orthopedagoog begeleidt en werkt samen met andere professionals in de eigen organisatie of de keten rond de hulpverlening van het cliënt(systeem), zoals leerkrachten, groepsbegeleiders, pedagogisch medewerkers en stagiaires. De NVO orthopedagoog bespreekt de onderzoeksresultaten en de wijze van behandeling en ziet toe op de juiste uitvoering ervan. Hierbij is zowel de vak kennis en professionaliteit van de professional van belang, als ook de onderlinge afstemming tussen de betrokkenen in het cliëntsysteem. De NVO orthopedagoog ondersteunt andere professionals in het team en borgt samen de doelmatigheid en doeltreffendheid van het hulpverleningsproces.

F. Vertalen van wetenschappelijke kennis naar de beroepspraktijk en vice versa (verantwoord)

De NVO orthopedagoog volgt de ontwikkelingen in het eigen vakgebied door kennis te nemen van actueel wetenschappelijk onderzoek, dit onderzoek te beoordelen op kwaliteit en te vertalen naar de beroepspraktijk. De NVO orthopedagoog plaatst daarbij het eigen specialisme in een interdisciplinair verband en stelt visies, doelen en handelen bij indien nodig. De NVO orthopedagoog ziet het als zijn verantwoordelijkheid de opgedane kennis met collega's en beroepsgenoten te delen en kan bijdragen aan wetenschappelijk- en praktijkonderzoek. De NVO orthopedagoog is in staat empirisch onderbouwde interventies op haar merites te beoordelen en kan als scientist practitioner overschakelen naar practice based evidence indien evidence based practice niet voorhanden is.

Kenmerkende beroepssituatie	Orthopedagogisch handelen	Professionaliteit	Communicatie	Samenwerking	Kennis en Wetenschap	Maatschappelijk handelen	Organisatie
A. Coördineren van hulpverlening aan de cliënt	x		x	x			
B. Hulpverlening aan de cliënt in de context van systeem	x		x	x			
C. Denken vanuit een dynamisch ontwikkelingsperspectief	x	x			x		
D. Preventie van het ontstaan van orthopedagogische vraagstukken zowel op individueel niveau als binnen de bredere maatschappelijke context				x	x		x
E. Begeleiden van (pedagogische) professionals			x	x			x
F. Vertalen van wetenschappelijke kennis naar de beroepspraktijk en vice versa	x				x		x

Figuur 2 Verbindingsmatrix NVO orthopedagoog

3.5.2. Kenmerkende beroepssituaties en -taken van de orthopedagoog-generalist

Kenmerkende beroepssituaties¹² zijn overstijgend aan de competenties per competentiegebied. In een kenmerkende beroepssituatie heeft de orthopedagoog-generalist competenties vanuit meerdere gebieden nodig om optimaal te kunnen handelen. De beroepssituaties in dit beroepscompetentieprofiel zijn in algemene termen beschreven, omdat de situaties waarin orthopedagogen-generalist in de praktijk werken zeer divers zijn. Als kenmerkend voor de situaties zouden taken/thema's genoemd kunnen worden. Als kenmerkend voor het beroep de ambities en doelen. Welke situaties het meest voorkomen is afhankelijk van de werksetting en de specifieke werkzaamheden van de orthopedagoog-generalist.

De kenmerkende beroepssituaties

Hieronder staan zes kenmerkende beroepssituaties beschreven voor de orthopedagoog-generalist. In figuur 3 wordt weergegeven op welke competenties een beroep wordt gedaan tijdens de betreffende kenmerkende beroepssituatie.

A. In samenspraak besluiten bij onvolledige of onzekere informatie om te komen tot een diagnostisch beeld, begeleiding en/of behandeling in complexe situaties (verantwoordelijkheid en complexiteit)

De orthopedagoog-generalist baseert zich op informatie van ouders, naasten/wettelijk vertegenwoordigers, de jeugd- en gezinsprofessional, de arts VG, de specialist-ouderengeneeskunde en andere professionals zoals huisarts, docent, groepsbegeleider, etc. De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert de onderliggende dynamiek bij complexe problematiek. De orthopedagoog-generalist redeneert vanuit diagnostische modellen om de hulpvraag te vertalen in onderbouwde, toetsbare en te onderzoeken hypothesen. Hij draagt zorg voor een verantwoord besluitvormingsproces en kan daarbij kiezen voor aanvullend onderzoek. De orthopedagoog-generalist beslist over zeer complexe situaties.

De orthopedagoog-generalist werkt en denkt hierbij *dialogisch*, *systeemgericht* en *veranderingsgericht* en past deze kernconcepten geïntegreerd toe. Zo stemt deze altijd af met de cliënt/het cliëntsysteem en de betrokkenen in een constructieve dialoog (dialogisch). De orthopedagoog-generalist verleent altijd hulp in de context van cliëntsysteem (systeemgericht) en analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek binnen het cliëntsysteem. Ook heeft de orthopedagoog-generalist oog en oor voor onderlinge percepties, belevingen en relaties en ziet deze gedrag met name als uitkomst van een interactie en in die zin als context specifiek.

Ook denkt de orthopedagoog-generalist vanuit een dynamisch ontwikkelingsperspectief (veranderingsgericht). Een orthopedagoog-generalist bekijkt gedrag vanuit het ontwikkelingsperspectief en in relatie tot de opvoedings- en ontwikkelcontext. De orthopedagoog-generalist wil veranderwensen en -mogelijkheden onderzoeken en bewerkstelligen in samenspraak met de cliënt/het cliëntsysteem.

De orthopedagoog-generalist organiseert of is betrokken bij overleg met alle betrokkenen rondom een cliënt / het cliëntsysteem vanuit de eigen organisatie en ketenpartners. Bij ingewikkelde casussen vraagt dit om (klinische) expertise om afwegingen van partners te kunnen beoordelen en besluitvorming te organiseren. Rekening houdend met de belangen van de diverse partners en de beperkingen en mogelijkheden van de cliënt en het daarbij behorende klinische (behandel)kader. De verschillende partijen in het overleg hebben daarbij ieder hun eigen opvatting over de situatie. De orthopedagoog-generalist staat voor de opgave om in het belang van de cliënt / het cliëntsysteem de opvattingen op één lijn te krijgen over de volgens hem beste aanpak. Als orthopedagoog-generalist stelt deze oplossingsgerichte vragen waarbij het belang van de cliënt ten aanzien van een verbetering van zijn hulpvraag leidend is. De orthopedagoog-generalist staat voor maatwerk en zoekt naar klinisch specifieke verandermogelijkheden, intervenueert breder, lettend op vastgestelde werkzame principes binnen behandelingen.

B. Regievoeren, begeleiden en coachen van professionals (regie en coaching)

De orthopedagoog-generalist begeleidt en coacht andere professionals in de eigen organisatie of de keten van de hulpverlening aan de cliënt/het cliëntsysteem om in samenspraak de verschillende hulpverleningsprocessen en -relaties op elkaar af te stemmen en met elkaar te integreren. Ook kan de orthopedagoog-generalist in de functie van regiebehandelaar optreden. Uit het oogpunt van goed hulpverlenerschap gaat het hierbij o.a. om heldere coördinatie, het organiseren van een aanspreekpunt voor de cliënt, inbreng van diverse behandelaars op elkaar afstemmen en voortgang monitoren. De orthopedagoog-generalist bespreekt de onderzoeksresultaten en de wijze van begeleiding of behandeling met betrokken hulpverleners en ziet toe op de goede uitvoering ervan. De orthopedagoog-generalist geeft sturing aan professionals in het team en borgt samen de doelmatigheid en doeltreffendheid van het hulpverleningsproces.

¹² KBS worden bij de OG-opleiding ook wel KBT's genoemd: Kenmerkende Beroeps Taken. Deze zijn vergelijkbaar.

C. Stimuleren van de ontwikkeling van beleid en innovatie door kritisch en constructief meedenken binnen de organisatie over mogelijkheden en ontwikkelingen (beleidsontwikkeling en innovatie)

De orthopedagoog-generalist adviseert het management, de directie of het bestuur gevraagd en ongevraagd over ontwikkelingen vanuit diens expertise en afgestemd op de behoeften van cliënten en het veld. De orthopedagoog-generalist levert een bijdrage aan de visie van de organisatie, de doelstellingen en de functie ervan in de organisatiedoelen, rekening houdend met de positie, functie en doelen van andere disciplines. De orthopedagoog-generalist monitort de realisatie van de beleidsdoelen en rapporteert daarover. De orthopedagoog-generalist geeft thematische voorlichting in en buiten de eigen organisatie over bepaalde ontwikkelingen. Ook draagt de orthopedagoog-generalist in organisaties bij aan op zorgdata gebaseerde innovaties.

D. Vertalen van wetenschappelijke kennis naar de beroepspraktijk en vice versa (kennisontwikkeling en verantwoording)

De orthopedagoog-generalist verantwoordt en onderbouwt beslissingen en handelen in relatie tot wetenschappelijke kennis en stimuleert verdere kennisontwikkeling zowel bij zichzelf als voor de beroepsgroep. De orthopedagoog-generalist volgt kennisontwikkeling in het eigen vakgebied, door kennis te nemen van actueel wetenschappelijk onderzoek, dit onderzoek te beoordelen op kwaliteit en bruikbaarheid en te vertalen naar de beroepspraktijk (en vice versa). De orthopedagoog-generalist plaatst daarbij het eigen specialisme in een interdisciplinair verband en stelt visies, doelen en handelen bij indien nodig. De orthopedagoog-generalist ziet het als diens verantwoordelijkheid de opgedane kennis met collega's en beroepsgenoten te delen. De orthopedagoog-generalist participeert daarbij in wetenschappelijk- en praktijkonderzoek.

E. Bevorderen van reflectie en deskundigheid (persoonlijke en professionele ontwikkeling)

De orthopedagoog-generalist bevordert zelfbewuste bekwaamheid en stimuleert de persoonlijke en professionele ontwikkeling van collega's en andere professionals. De orthopedagoog-generalist geeft bijvoorbeeld les of schrijft columns. De orthopedagoog-generalist stimuleert de reflectie op de vakbekwaamheid en op de vakkennis. Hij stelt daartoe kritische vragen en bevordert de reflectie vanuit verschillende perspectieven en invalshoeken. Daarbij integreert hij eigen en andermans vakkennis. De orthopedagoog-generalist participeert in werkvormen als intervisie en supervisie en maakt ook zijn eigen visie en assumpties expliciet en bespreekbaar. De orthopedagoog-generalist is zich

bewust van zijn kijk op kennis en is in staat en bereid zijn handelen te verantwoorden en onderbouwen met behulp van theorie en wetenschappelijke kennis. Met collega's en andere professionals stelt hij orthopedagogische vraagstukken aan de orde en voert daarover een kritische dialoog.

F. Stimuleren van de sociale en maatschappelijke participatie van burgers met oog voor culturele en sociale verschillen (maatschappelijk bewustzijn, participatiegericht)

De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek in de sociale en maatschappelijke context. De orthopedagoog-generalist heeft oog en oor voor maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken en draagt bij aan de beeldvorming rondom maatschappelijke idealen en burgerschap. Deze bevordert hiermee het maatschappelijk bewustzijn en zet diens kennis in voor het doorbreken van bijvoorbeeld intergenerationele overdracht en ontwikkelt beleid op het gebied van preventie. Ook kan de orthopedagoog-generalist omgaan met een diversiteit van ideeën, belangen en visies.

Kenmerkende beroepssituatie	Orthopedagogisch handelen	Professionaliteit	Communicatie	Samenwerking	Kennis en Wetenschap	Maatschappelijk handelen	Organisatie
A. Besluiten over complexe situaties, dialogisch, systeemgericht en veranderingsgericht werken	x		x	x			
B. Regievoeren en coaching/ begeleiding van professionals		x		x			x
C. Beleid en innovatie		x			x		x
D. Kennisontwikkeling en verantwoording	x	x			x		
E. Bevorderen van reflectie en deskundigheid		x	x		x		
F. Maatschappelijk bewustzijn, participatiegericht	x		x			x	

Figuur 3 Verbindingsmatrix orthopedagoog-generalist

Appendix 1 Begrippenlijst

Waar kind(eren) en jongere(n) staat, wordt ook de volwassene in een afhankelijkheidsrelatie bedoeld.

Waar ouders of opvoeders staat kan verzorgers gelezen worden.

Behandeling	Het doelgericht inzetten van een specifieke interventie gericht op het veranderen van gedragspatronen, het verbeteren van een gestagneerde ontwikkeling of het aanpakken van bepaalde klachten.
Begeleiding	Het doelgericht inzetten van een specifieke interventie gericht op het omgaan met ingrijpende levensgebeurtenissen, het bijdragen aan ontwikkelingstaken en het stabiliseren en het leren omgaan met een situatie.
Clïënt	Het kind, de jongere, of de volwassene in een afhankelijkheidsrelatie voor wie de hulpverlening een verbetering van zelfredzaamheid, verantwoordelijk gedrag en participatie in de samenleving ten doel heeft.
(Clïënt)systeem	Het geheel van personen dat betrokken is bij de ontwikkeling en opvoeding van de cliënt, zoals opvoeders, beroepsopvoeders en ketenpartners.
CanMEDS	Canadian Medical Education Directives for Specialists
Competentie	Een competentie is het geheel van kennis, vaardigheden en attitude waaruit blijkt dat de professional vakbekwaam is voor het beroep dat de orthopedagoog(-generalist) uitoefent of een deel daarvan.
Diagnostisch onderzoek	De methodische beeldvorming en analyse van klachten en problemen van de cliënt met als doel advisering en probleemoplossing.
Hulpverlening	Het geïntegreerde geheel van diagnostiek, behandeling en begeleiding. Ook andere termen zoals ondersteuning, coaching en begeleiding zijn een vorm van hulpverlening.
KBS (of KBT)	Kenmerkende beroepssituatie, is karakteristiek voor de werkzaamheden van de NVO orthopedagoog of orthopedagoog-generalist.
Mediërende behandeling	Bij mediërende behandeling geeft de orthopedagoog samen met (een team van) begeleiders vorm aan de (dagelijkse) begeleiding.
NVO orthopedagoog	De NVO orthopedagoog is een academisch, op universitair masterniveau geschoolde professional in de orthopedagogiek, die zich heeft geregistreerd in het Kwaliteitsregister NVO orthopedagoog.
Orthopedagoog-generalist (OG)	De orthopedagoog-generalist is een postmaster geschoolde professional die na zijn universitaire masteropleiding tot orthopedagoog een klinische OG postmasteropleiding heeft afgerond met als elementen: werkervaring, cursorisch onderwijs en supervisie.
Orthopedagogiek	Orthopedagogiek is een specialisme binnen de pedagogische wetenschappen die zich richt op kinderen, jongeren en volwassenen én hun omgeving die zich in een problematische opvoedings- of ontwikkelingssituatie bevinden.
Systeem	Het geheel van personen dat betrokken is bij de ontwikkeling en opvoeding van de cliënt

Appendix 2 Bronnen/literatuur

1. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2023). Beroepscompetentieprofiel. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscompetentieprofielen>
2. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2021). Beroepscode van de NVO. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscode-en-tuchtrecht>
3. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2019). Tuchtrecht en de orthopedagoog. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscode-en-tuchtrecht/tuchtrecht>
4. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2022). Handreiking voorkomen en omgaan met klachten. Gevonden op: <https://mijn.nvo.nl/publicaties/handreikingen>
5. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2022). Professionele verantwoordelijkheid, bekwaamheid en bevoegdheid. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscode-en-tuchtrecht#bekwaamheid-en-bevoegdheid>
6. Verdrag Kinderrechten. Overheid.nl. Gevonden op: <https://wetten.overheid.nl/BWBO002508/2002-11-18>
7. VN verdrag Handicap. Gevonden op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/01/31/werken-aan-een-samenleving-voor-iedereen-het-vn-verdrag-handicap-in-nederland>
8. Luijk, P.C.M. et al., 2019. Opgroeien in de complexe werkelijkheid. De unieke bijdrage van de pedagogiek in Nederland. Artikel Tijdschrift Pedagogiek. Gevonden op: https://ikkanhet.nl/wp-content/uploads/Luijk_et_al_2019_position_paper.pdf
9. Van IJzendoorn, M. H., Frankrijker, H. de, (2005). Pedagogiek in beeld. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
10. Jeugdwet (2014). Gevonden op: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-07-01>
11. Movisie, Sociale (wijk)teams in beeld (2015). Gevonden op: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Sociale-wijkteams-in-beeld%20%5BMOV9164168-1.1%5D.pdf>
12. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (2018). Competentieprofiel van de orthopedagoog/psycholoog in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/beroepscompetentieprofielen>
13. Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen. Registratiereglement. Gevonden op: <https://www.nvo.nl/kwaliteit/registratie>

Colofon

Ontwerp en vormgeving:
de Toekomst
www.detoekomst.nl

Uitgave:
Nederlandse vereniging van
pedagogen en onderwijskundigen

Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

t (030) 232 24 07

info@nvo.nl
www.nvo.nl

Copyright © 2025 NVO Nederlandse Vereniging van
Pedagogen en Onderwijskundigen

Niets uit deze publicatie mag worden gekopieerd of gedeeld
zonder voorafgaande toestemming van de NVO.